

binin ismini tesbih et" meâlindeki âyet (el-A'lâ 87/1) nâzil olunca, "Bu âyeti secdele-rinizde tesbih olarak okuyun" dediği (Müş-ned, VI, 35, 94, 115; Ebû Dâvûd, "Şalât", 147) belirtilmiştir. Secdede Allah'ı tâzim amacıyla en az üç defa "sühbâne rabbî-ye'l-a'lâ" demek çoğunluğa göre sünnet, Hanbelîler'e göre ise bunu bir kere söyle-mek farz, üç kere söylemek sünnettir. Ha-nefîler, Kur'an'da yer aldığı şekliyle bile olsa secdede dua yapılmasını uygun gör-mezken Mâlikîler ve Şâfiîler, secdede dua âdâbına uygun olmak şartıyla dua edilme-sinin câiz olduğu görüşündedir.

Erkekler secde esnasında pazularını bö-ğürlerinden, kadınlarını uyluklarından ayır-ırlar, kollarını yere yapıştırmazlar. Sec-dede asıl olan, namaz esnasında ayağın bastığı zemine vücudun dizler dışındaki secde yerlerinin çıplak olarak değiştirilmesi ise de gerektiğinde başa sarılmış bir sarık veya başka bir başlık üzerine, yerden biraz yüksek bir zemin üzerine, yer darlığı sebebiyle ön safta namaz kılanın sırtına, yerin sertliğinin hissedilmesine engel ol-mayacak derecedeki pamuk veya yün yay-gının, geniş yüzeyli bir taşın üzerine de secde yapılabilir. Secde yapılacak zeminin sıcaklığı veya soğukluğundan korunmak amacıyla el parmakları veya bir yaygı üze-rine secde edilmesinde bir sakınca bulun-mamaktadır. Ca'ferî mezhebine göre sec-de ancak toprak ve taş cinsinden bir şey üzerine yapılabilir. Secde yapamayacak ka-dar hasta olan kimse secdesini ima ile ye-rine getirir. Hem rûkû hem secdeyi ima ile yerine getirecek olan kimse rûkûda eğil-diğinden biraz daha fazla eğilerek secde-sini yapmış olur.

Namazın farzlarından olan secde dışında, namazın rûkûnlarından birinin yanılarak geciktirilmesi veya vâciblerinden birinin terk ya da tehiri halinde yapılması gereken sec-de (bk. SEHİV SECDESİ) ve Kur'an-ı Kerim'-de yer alan secde âyetlerinden birinin na-maz içinde veya namaz dışında okunması ya da işitilmesi durumunda yapılması ge-reken secde (bk. TİLÂVET SECDESİ) gibi başka secde çeşitleri de vardır. Bir nimete kavuşma veya bir sıkıntı ya da musibet-ten kurtulma sebebiyle Allah'a karşı şük-ran ifadesi olarak yapılan secdeye "şükür secdesi" denir. Hz. Peygamber'in sevindi-ri bir haber aldığında şükür secdesi yap-tığına dair rivayetle (Ebû Dâvûd, "Cihâd", 174) aralarında Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ali'nin de bulunduğu bazı sahâbîlerin aynı şe-kildeki uygulamalarını dikkate alan fakih-lerin çoğunluğu şükür secdesinin meşrû ol-duğu görüşündedir. Şâfiî ve Hanbelî mez-

heplerindeki hâkim görüşe göre şükür sec-desi sünnet, Hanefî mezhebine göre ise müstehaptır. Ayrıca Allah'tan bağışlanma dileğiyle yapılan tövbe ve istiğfar secde-sinden söz edilebilir. Nitekim Resûl-i Ek-rem, Hz. Dâvûd'a nisbet edilen secdeyi (Sâd 38/24) tövbe secdesi olarak açıklamış-tır (Nesâî, "İftitâh", 48).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "scd" md.; Lane, *Lexicon*, IV, 1307; *Müşned*, VI, 35, 94, 115; Buhârî, "Ezân", 122-130; Müslim, "Şalât", 45-47; Ebû Dâvûd, "Şa-lât", 143-144; Tirmizî, "Şalât", 84, 89; Taberî, *Câ-mi'u'l-beyân* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Riyad 1424/2003, I, 545-546; XIII, 355; Serahsî, *el-Mebsût*, I, 21-23; Burhâneddin el-Mer-ginânî, *el-Hidâye*, Kahire 1355/1936, I, 49-51; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Beyrut 1992, I, 163, 173-176, 236; Fahrreddin er-Râzî, *Meftâhihü'l-gayb*, Beyrut 1411/1990, I, 194-195; XIX, 24-25; Mu-vaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Beyrut 1994, I, 589-600; Ebû'l-Fidâ İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'an* (nşr. Sâmî b. Muhammed es-Selâmî), Riyad 1418/1997, I, 232; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, Bey-rut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmiyye), I, 261-267, 434, 464; Şirbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, I, 168-171; Şevkânî, *Neylû'l-evâtâr*, Beyrut 1994, II, 266-285; III, 118, 130-138; Abdülğani b. Tâlib el-Meydânî, *el-Lübâb*, Beyrut 1400/1980, I, 70-71; Elmalılı, *Hak Dini*, IV, 2925; V, 3100; VII, 4664; A. Jeffery, *The Fore-ign Vocabulary of the Qur'an*, Baroda 1938, s. 162-163; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, I, 422; "Süccûd", *Mv.F*, XXIV, 201-211; M. Rewâs Kal'acî, *el-Mevsû'atü'l-fıkhiyye-tü'l-müeyyese*, Beyrut 1421/2000, II, 1074-1077; Hamdi Döndüren, "Şükür Secdesi", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1892.



NIHAT DALGIN

SECDE ÂYETİ

(bk. TİLÂVET SECDESİ).

SECDE SÜRESİ

(سورة السجدة)

Kur'an-ı Kerim'in otuz ikinci sûresi.

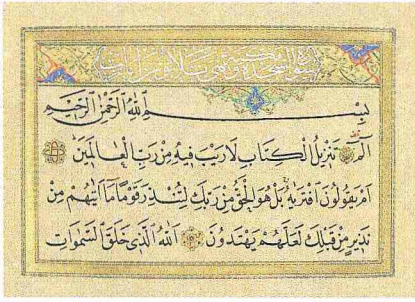
Mekke döneminin son yıllarında Mü'mi-nün sûresinden sonra nâzil olmuştur. 16-20. âyetlerinin Medenî olduğu rivayeti isa-betli görülmemiştir (Âlûsî, XXI, 155). Adı-nı, 15. âyetinde Allah'ın âyetlerine iman eden-ler tasvir edilirken geçen "sücced" (secde edenler) kelimesinden almıştır. Sûre, 16. âyetinde yine müminlerin vasıfları belirtilir-ken kullanılan "rablerine ibadet etmek amacıyla vücutları yataklarından uzak ka-lanlar" meâlindeki ifadede "medâcî" (ya-taklar) kelimesinin yer almasından dolayı Medâcî sûresi olarak da anılır. Ayrıca sûre-nin ikinci kelimesi secde lafzına izâfe edile-

rek Tenzîlû's-secde ve diğer adı Secde sû-resi olan Fussilat sûresinden ayırt etmek üzere bir önceki sûrenin adına bağlanarak Secdetü Lokmân diye de isimlendirilmiştir (Âlûsî, XXI, 155; Elmalılı, V, 3856; M. Tâ-hir İbn Âşûr, XXI, 138-140). Sûre otuz âyet olup fâsilası "ن، م، ل" harfleridir.

Secde sûresinin muhtevası Allah'ın var-lığı, Kur'an'ın vahiy ürünü olduğu, ceza ve mükâfat günü olan kıyamette herkesin dünyada yaptıklarından sorumlu tutulaca-ğı temel fikri etrafındaki hitap ve beyan-lardan ibarettir. Birinci bölüm, Kur'an'ın insanları uyarmak maksadıyla indirilmiş vahiy ürünü bir kitap olduğunun beyanıyla başlar. Ardından bütün kâinatı en güzel şekilde yaratıp yöneten, ilk insanı çamur-dan yaratıp insan türünü devam ettirecek öz suyu var eden aziz ve rahîm Allah'ın bir ve tek olduğu, insanların O'ndan başka başvuracağı bir yardımcı ve dostunun bulunmadığı ifade edilir; buna rağmen söz konusu gerçeğin bilincine varıp Allah'a şük-redenlerin sayısının pek az olduğu belirti-lir (âyet: 1-9).

İkinci bölüm öldükten sonra dirilmeyi ga-ripseyen, dünyada bunca nimetine maz-har olduğu Cenâb-ı Hakk'a kavuşmayı arzu etmeyen âhiret münkirlerinin orada karşı-laşacakları kötü durumlara ve hiçbir fay-da sağlamayacak pişmanlıklarına temas etmekle başlar. Ardından Allah'ın âyetle-rine iman eden, onların etkisiyle secdeye kapanan, rablerini övgü ile anıp yücelten, dinin hükümlerine karşı büyüklük tasla-mayan, uykularından fedakârlık edip rab-lelerine dua ve niyazda bulunan, ellerinde-ki imkânlardan başkalarını faydalandıran kimselerin tasavvur edilemeyecek nimet-lere kavuşturulacağı ifade edilir. Müminle münkirin hiçbir zaman eşit tutulamayaca-ğı belirtilerek her iki zümrenin yine ebedi-yet âlemindeki hayatlarına değinilir, inkâr-cıların âhiretin büyük azabından önce dün-yada da sıkıntı ve yenilgiye uğrayacağı ha-ber verilir (âyet: 10-22).

Sûrenin son bölümünde Hz. Mûsâ ve mensupları örnek gösterilerek Kur'an'ın o günkü muhataplarının, yaşadıkları bölge-lerde kalıntıları üzerinde gezip dolaştıkları geçmiş milletlerin âkıbetlerinden ibret al-maları gerektiği vurgulanır. Allah'ın, suyu kupkuru yerlere ulaştırarak onunla insan-ların gerek kendilerinin gerekse hayvan-larının gıdasını sağlayan bitki ve ekinleri çıkardığı hatırlatılır. Sûre müşriklerin müs-lümanlarla alay ederek yönelttikleri, bek-ledikleri zaferin ne zaman gerçekleşeceği sorusuna cevap olarak dünyada kısmen, âhirette ise tamamen vuku bulacak zafer



Secde sūresinin ilk âyetleri

BİBLİYOGRAFYA :

Müşned, III, 340; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 684-685; V, 40 (nâşirlerin notu); Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, Beyrut 1410/1990, III, 370; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidi'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 719; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî* (nşr. M. Ahmed el-Emed – Abdüsselâm es-Selâmî), Beyrut 1421/2000, XXI, 155-156; Elmallı, *Hak Dini*, V, 3856; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1420/2000, XXI, 138-140; İbrâhîm Ali es-Seyyid Ali İsâ, *Fezâ'ilü süveri'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Kahire 1421/2001, s. 283-292; Seyyid Muhammed Hüseyin – Mahbûbe Müezzîn, "Süre-i Secde", *DMT*, IX, 365-366.



BEKİR TOPALOĞLU

SECI

(السج)

Nesir içindeki kafiye.

gününde kimsenin zoraki imanının fayda sağlamayacağını belirtmesi ve, "Sen ey peygamber, onları kendi hallerine bırak ve geleceği bekle, zaten onların da beklemekten başka yapacağı bir şey yoktur" cümlesiyse sona erer (âyet: 23-30).

Müşriklere ve onların inatçı ileri gelenlerine sözle anlatılacak hemen her şeyin söylendiği bir dönemde nâzil olan Secde sūresi gerçeklere açık olan zihinleri ve kalpleri etkileyecek mesajlar içermektedir. Bu mesajlar müminlere mânevî güç verdiği gibi vicdanları kararmış insanlara karşı aynı mücadeleyle tekrar etmek yerine İslâm'ın güzelliklerini başka ortamlara taşıma bilincini uyandırmıştır. Nitekim kısa bir zaman sonra Cenâb-ı Hak'tan Medine'ye hicret izni gelmiştir.

Secde sūresi Hz. Peygamber'e İncil mukabilinde verilen sūrelerden (mesânî) biridir. Resûlullah'ın gece uyumadan önce Secde ve Mülk sūrelerini (*Müşned*, III, 340; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 9; Dârimî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 19), diğer bir rivayette ise cuma gününün sabah namazında Secde ve İnsan sūrelerini (Buhârî, "Cum'a", 10; Müslim, "Cum'a", 64-66; krş. İbrâhîm Ali es-Seyyid Ali İsâ, s. 283-292) okuduğu nakledilmiştir. Bazı tefsir kitaplarında yer alan, "Secde ve Mülk sūrelerini okuyan kimseye Kadir gecesini ihya etmiş gibi sevap verilir"; "Secde sūresini okuyan kimsenin evine üç gün süreyle şeytan giremez" meâlindeki hadislerin (Zemahşerî, V, 40; Beyzâvî, III, 370) sıhhati tesbit edilememiştir (Zemahşerî, I, 684-685 [nâşirlerin notu]; Muhammed et-Trablusî, II, 719). Süleyman Aktaş *Secde Sūresinin Eğitim Açısından Yorumu* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamış (1991, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü), Kamerüzzaman İbrâhîm Ali de *Tefsîru sūreti's-Secde dirâsât tahlîliyye* isimli bir çalışma yapmıştır (Kahire 1413/1992).

Sözlükte sec' "güvercin, kumru vb. kuşların sonlarda aynı ses ögesini tekrar ederek ötmesi, dişi devenin tek düze ve uzun sesler çıkarak inlemesi, iki şeyin doğrulup düzgünleşerek birbirine denk ve benzer hale gelmesi" mânalarına gelir. Terim olarak "daha çok nesir halindeki metinlerde ifade bölüklerinin (fıkra) sonlarının aynı kafiye veya aynı vezinde ya da her ikisinde aynı olması" diye tanımlanır. Nesirde seci şiirdeki kafiyeyle tekabül eder.

Seci terimi Câhiliye döneminden beri bilinmekte olup günümüze kadar anlam değişikliğine uğramamıştır. Lafızları güzelleştirmeye yönelik edebî (bed'î) sanatlardan olan seci üslûbu Câhiliye ve erken İslâm devirlerinde özellikle hitabe, vasiyet, hikmetli sözler ve dokunaklı öğütler (hikemiyat, mevâiz), zarif sözler (nevâdir) vb. edebî türlerin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Kus b. Sâide'nin Ukâz panayırında irat ettiği ve bir peygamberin gelme vaktinin yaklaştığını haber verdiği meşhur hitabesinde görüldüğü gibi Câhiliye döneminde seci genellikle zorlama ve yapmacıktan uzak, tabii bir şekilde gerçekleştiriliyordu. Kâhinlerin secili sözlerinde ise zorlama ve sunîlik mevcuttu. Nitekim bu tür secili sözlerle konuşan bir sahâbîyi Resûl-i Ekrem menetmiştir (Buhârî, "Tıb", 46; Müslim, "Kasâme", 36-38). İslâm'ın ilk dönemlerinde ortaya çıkan yalancı peygamberlerin secili sözlerinde de bu tür zorlamalar görülür. Abbâsîler devrinde iyice yaygınlaşan seci üslûbu IV. (X.) yüzyılın ortalarına kadar tabiiliğini koruyabilmiştir. Bu dönemden itibaren bir taraftan ana dili Arapça olmayan müslüman unsurların Araplar'la karşılaşması neticesinde dil se-

likasının bozulması, diğer taraftan lafzî sanatları kelime oyunu haline dönüştüren aşırılık sonucunda sunî seciler hâkim olmaya başlamıştır (Besyûnî Abdülfettâh Besyûnî, s. 179). Bununla birlikte edebî nesir yazarları arasında seciyi çok kullandığı halde tabiiliği bozmayanlar da vardı. Bunların başında Ebû İshak es-Sâbî ve Ebû'l-Fazl İbnü'l-Amîd gelir. Abdülhamîd b. Yahyâ, İbnü'l-Mukaffa', Câhiz gibi müelliflerin nesirlerinde ise seci azdır.

Âlimler, Hz. Peygamber'in yukarıda geçen hadisine dayalı olarak seci'nin dinî açıdan mubah olup olmadığı, Kur'an'da seci üslûbunu yansıtan âyet sonlarındaki fâsılalara seci adının verilip verilemeyeceği konularında farklı görüşler ileri sürmüştür. Bâkîllânî, Ebû'l-Hasan el-Eş'arî'ye uyararak Kur'an'da seci olamayacağını savunmuştur. Onun anlayışına göre Kur'an'da seci olsaydı Araplar'ın kullandıkları üslûplara karşı meydan okuyamaz, neticede i'câz durumu gerçekleşemezdi (*I'câzü'l-Kur'ân*, s. 86). Muhtemelen Bâkîllânî'yi bu kanaate sevkeden en önemli husus, onun zamanında seci'nin, anlamı gölgede bırakarak sözün temel amacı haline gelmesi, mânaların secileri sürükleyeceği yerde uygulamanın tabiiliğini yitirerek anlamın seciye uyar duruma gelmesidir. Bu sebeple olmalıdır ki Rummânî, Kur'ânî fâsılânın belâgat, seci'nin, ise bir kusur olduğunu söylemiştir (İbn Sinân el-Hafâcî, s. 172). Ebû Hilâl el-Askerî, İbn Sinân el-Hafâcî, Abdülkâhîr el-Cürcânî, Ziyâeddin İbnü'l-Esîr ve Bedreddin ez-Zerkeşî gibi belâgat otoriteleri sözün temel amacı haline dönüştürülmemiş olan, mânaların tâbi olarak doğağal bir şekilde sözü süsleyen nitelikteki seci ve cinası makbul saymışlardır. Arap belâgatının gerileme devirlerinde başta cinasla seci olmak üzere lafzî süslerin yaygın ve ifrat derecede olduğu gerekçesiyle genellikle seciye karşı olumsuz tavır sergileyenler de olmuştur (Besyûnî Abdülfettâh Besyûnî, s. 180).

Secie olumlu yaklaşanların başında Câhiz, İbn Vehb el-Kâtib, Ebû Hilâl el-Askerî, İbn Sinân el-Hafâcî, Kelâî ve Ziyâeddin İbnü'l-Esîr gibi edebiyat ve belâgat ustaları gelir. Bunlara ve belâgat âlimlerinin çoğuna göre Hz. Peygamber'in seci yasağı mutlak değil kâhin secilerine yöneliktir. Bunun sebebi kâhin secilerinin çoğunun zorlama ve yapmacık olması (Ebû Hilâl el-Askerî, s. 286), muhteva bakımından İslâm öğretileriyle çelişmesi, söz konusu yasaklayıcı hadisin söylendiği dönemin Câhiliye devrine yakın olması dolayısıyla sahâbîlerin inanç, düşünce ve davranışlarında Câ-